

Przemierzając kraj możemy zaobserwować wynik żywiłowej urbanizacji. Wynikiem tym w wielu wypadkach jest – niestety – destrukcja przestrzeni. W obszarach zabudowanych powstają obiekty budowlane o stylu w żaden sposób nie nawiązującym do sąsiedniej zabudowy, obszary zabudowane rozlewają się w niekontrolowany sposób – z czym wiąże się drastyczny wzrost kosztów uzbrojenia terenów. Powstają osiedla pozbawione jakiegokolwiek towarzyszącej infrastruktury społecznej, połączone z głównymi korytarzami transportowymi za pomocą dróg o parametrach nieadekwatnych do natężenia ruchu. Jest to efektem braku w Polsce spójnej polityki architektonicznej i urbanistycznej.

Zaniechanie ze strony kolejnych ekip rządzących chcą nadrobić stowarzyszenia branżowe. W roku 2011 wspólnym staraniem Polskiej Rady Architektury, Stowarzyszenia Architektów Polskich, Towarzystwa Urbanistów Polskich oraz Izby Architektów RP powstała druga edycja materiału studyjnego „Polska Polityka Architektoniczna. Polityka jakości krajobrazu, przestrzeni publicznej, architektury”. Choć część rozwiązań w niej zaproponowanych jest niewątpliwie kontrowersyjna to jednak warto zapoznać się z wizją osób zawodowo zajmujących się kształtowaniem tak pojedynczych budynków, jak i całych jednostek osadniczych.

„Polska polityka architektoniczna” koncentruje się wokół dziewięciu zdiagnozowanych istotnych problemów. Są to kolejno:

1. Profesjonalne zarządzanie przestrzenią zbudowaną, ze szczególnym uwzględnieniem ładu przestrzennego. Miałoby to zostać zapewnione przez nową organizację administracji architektonicznej. Miałoby ją stanowić architekt miasta lub gminy rekomendowany przez samorząd zawodowy i stowarzyszenia twórcze, a mianowany przez władze gminy. Architekt miejski (gminny) miałby podejmować decyzję w oparciu o opinie złożonej z profesjonalistów komisji urbanistyczno-architektonicznej.
2. System planowania przestrzennego. Wg propozycji autorów dla zapewniania odpowiednich warunków życia powinny być wprowadzone i przestrzegane standardy urbanistyczne odnoszące się do aspektów użytkowych, kulturowych i ekologicznych. Standardy te powinny zawierać zasady oraz parametry zagospodarowania i kształtowania zabudowy w spójności z zasadami ochrony środowiska. Szczegółowość planów zagospodarowania powinna zostać dostosowana do specyfiki konkretnego terenu i wiążących się z nim problemów. Plany powinny przy tym powstawać w sprzężeniu z dokumentami planowania przestrzennego na wyższych poziomach oraz z dokumentami planowania strategicznego przeciwdziałając niekontrolowanemu rozlewaniu się zabudowy (zajmowaniu terenów otwartych).
3. Ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym dóbr kultury współczesnej. Wśród wielu wymienionych tu postulatów za najistotniejszy należy uznać podjęcie działań w wyniku których o powszechnej świadomości dotrze fakt, że pojęcie dziedzictwa kulturowego nie ogranicza się do pojedynczych obiektów i ich zespołów, lecz do całości krajobrazu. Dziedzictwo kulturowe jest elementem ładu przestrzennego jako dobra publicznego. Zadaniem architektury, urbanistyki, kształtowania krajobrazu ma być ciągły dyskurs z istniejącym otoczeniem i świadome odniesienie do przeszłości.
Postuluje się jednocześnie stworzenie instytucji samorządowych konserwatorów zabytków.
4. Ochrona i kształtowanie krajobrazu. Jednym z celów gospodarowania przestrzenią miałoby być zintegrowane kształtowanie krajobrazu. Polegałoby to na ochronie i racjonalnym wykorzystaniu jego zasobów naturalnych i kulturowych, w połączeniu z zaspokajaniem potrzeb społecznych. Istotne będzie skorelowanie poszczególnych poziomów kształtowania krajobrazu z planowaniem przestrzennym, od skali regionu do skali miejsca, a także podporządkowanie działań resortowych

całościowej wizji krajobrazu.

Wskazana zostaje również konieczność ustalenie definicji obiektu architektury krajobrazu i nadanie mu odpowiedniej rangi prawnej.

5. Zapewnienie warunków rozwoju zrównoważonego. W dzisiejszych czasach znaczenie ładu przestrzennego i jakości architektury, jako koniecznych warunków rozwoju zrównoważonego, nie jest powszechnie uświadomione i nie znajduje odbicia w kształtowaniu i użytkowaniu zabudowy. Tymczasem struktura zagospodarowania przestrzennego i zabudowy warunkuje jakość środowiska, krajobrazu kulturowego, ekonomii zasobów i koszty funkcjonowania infrastruktury.
6. System zamówień prac projektowych i realizacyjnych, ze szczególnym uwzględnieniem konkursów architektonicznych i urbanistycznych. Autorzy dokumentu wskazują, że kryterium jakości powinno być podstawą wyboru projektanta i wykonawcy w systemie zamówień publicznych. Minimalna cena nie może stanowić podstawowego kryterium przy ocenie i wyborze prac kierowanych do realizacji, gdyż zwykle występuje sprzeczność pomiędzy niską ceną a wysoką jakością. Jako najlepsza forma pozyskania wykonawców zamówień na projekty architektoniczne bądź urbanistyczne wskazywane są konkursy.
7. Projekty urbanistyczno-architektoniczne oparte o partnerstwo publiczno-prywatne. Partnerstwo publiczno-prywatne mogłoby bowiem służyć jako narzędzie ekonomiczno-organizacyjne kompleksowego kształtowania przestrzeni publicznych przy pomocy dużych, zintegrowanych projektów założeń urbanistyczno-architektonicznych.
8. Promocja kultury przestrzeni, w tym edukacja. Wśród postulowanych tutaj działań szczególne znaczenie ma powszechna edukacja architektoniczna. Zagadnienia związane z przestrzenią otoczenia miałyby znaleźć swoje miejsce w programie kształcenia ogólnego. Realizacją tego zadania, w ramach zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych i pozaszkolnych mogliby zajmować się odpowiednio szkoleni architekci, nauczyciele, animatorzy kultury. W ramach zajęć lekcyjnych powszechna edukacja architektoniczna znalazłaby się w programie dotyczącym sztuk wizualnych oraz innych przedmiotów.
9. Rola organizacji zawodowych i organizacji pozarządowych. Stowarzyszenia i samorządy zawodowe, zrzeszające architektów, architektów krajobrazu i urbanistów, powinny stać na straży wysokiego poziomu wykonywania zawodu.